

نقش حمل و نقل هوایی در توسعه صنعت توریسم با تاکید بر فرودگاه بین المللی ارومیه^۱

دکتر اصغر نظریان

استاد گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

دکتر اسماعیل قادری

دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبائی

عبدالرضا حقیقی^۲

دانش آموخته فوق لیسانس جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشگاه آزاد اسلامی

واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

حمل و نقل از ارکان اصلی صنعت توریسم می باشد و صنعت توریسم به عنوان یکی از مهمترین و پردرآمدترین منابع جهان در آغاز هزاره ی سوم به شمار می رود. صنعت توریسم در ایران به دلیل مسائل فرهنگی، سیاسی و عدم توجه ویژه از سوی برنامه ریزان در سال های گذشته بسیار مهجور مانده است در حالی که توسعه این صنعت می تواند جایگزینی مناسب بر درآمدهای نفتی باشد.

سیستم حمل و نقل هوایی یکی از عمده ترین عناصر تشکیل دهنده صنعت گردشگری می باشد که بخشی از هزینه های گردشگران را به خود اختصاص می دهد. اساساً گردشگری با جا به جایی و حرکت از مبدا و محل زندگی دائمی افراد به نقاط دور دست تحقق پیدا می کند. توسعه و گسترش صنعت توریسم منوط به توسعه امکانات حمل و نقل می باشد و حمل و نقل هوایی با ایجاد امکانات دسترسی آسان و راحت، سریع و ایمن به نقاط مختلف و با فواصل زیاد سهم زیادی از جا به جایی گردشگران را به خود اختصاص داده است هم اکنون حدود ۴۰ درصد از گردشگران بین المللی از طریق هوایی مسافرت می کنند. (شناسنامه دستیار مدیر شرکت مادر تخصصی فرودگاه های کشور سال ۱۳۸۸ ص ۱۲۵) پیش بینی کرده اند در سال ۲۰۱۰ بیش از ۱ میلیون پرواز با اهداف جهانگردی صورت بگیرد (مجموعه مقالات جغرافیا، گردشگری، توسعه پایدار، ۱۳۸۶). فرودگاه ها که مبدا و مقصد مسافرت های هوایی و دروازه ورودی به شهرها و کشورها می باشند به عنوان سمبل یک شهر و کشور شناخته می شوند. زیبایی، شکوه، تسهیلات و امکانات، معماری، چشم گیری یک فرودگاه بیانگر وضعیت اجتماعی فرهنگی و حتی سیاسی آن شهر یا کشور می باشد.

استان آذربایجان غربی تنها استانی است که با سه کشور خارجی مرز مشترک داشته و این ویژگی موقعیت خاصی به آن بخشیده است و ایفای نقش تردد کریدور شرقی و غربی کشور باعث شکوفایی گردشگری و صنایع وابسته به گردشگری می شود و صنعت حمل و نقل هوایی موتور توسعه گردشگری و تجارت و بازرگانی می باشد. و بر سایر بخشهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی و اجتماعی اثر گذار است. این تحقیق تلاش در جهت یافتن پاسخ به سئوالات زیر می باشد:

۱- این مقاله از پایان نامه کارشناسی ارشد استخراج شده است که به راهنمایی دکتر اصغر نظریان و مشاورت دکتر اسماعیل قادری تهیه شده است.

آیا از امکانات حمل و نقل موجود استفاده بهینه می شود؟ چگونه از امکانات و تجهیزات فرودگاه بین المللی ارومیه در جهت توسعه استان و جذب توریست بهره برداری شود؟

در این مقاله ابتدا با مطالعات کتابخانه ای و مراجعه به سازمانها و ادارات و مراکز مرتبط داده ها و آمارهای مورد نیاز گردآوری و سپس با مطالعه میدانی و مشاهده اطلاعات مورد نیاز محل پژوهش بهره برداری گردید. از مدل SWOT برای بیان بهتر تحقیق استفاده شده و در پایان راهکارها و پیشنهادها ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی: گردشگری، ایمنی، توسعه پایدار، فرودگاه، ناوگان هوایی، خدمات هوانوردی

مقدمه

حمل و نقل هوایی از امور زیربنایی و یکی از اجزای مهم چرخه تولید و مصرف به شمار می آید که در سیستم ملی کشورها در بخش خدمات قرار می گیرد در ایران بر اساس آمار رسمی فعالیت های مستقیم حمل و نقل بیش از ۹ درصد تولید ناخالص ملی و ۱۵ درصد کل سرمایه ناخالص در ماشین آلات و لوازم کسب و کار و قریب ۱/۳ میلیون نفر از شاغلین کشور را به خود اختصاص داده است (احمد رضا شیرازی، ۱۳۸۶، ص ۱۱). بهترین مسیر، امن ترین راه، سریعترین و سالم ترین وسیله حمل و نقل با رعایت حداقل زمان و هزینه، همه سبب توجه به حمل و نقل هوایی شده است. صنعت حمل و نقل هوایی در هر منطقه و کشوری جنبه استراتژیک دارد.

استان آذربایجان با برخورداری از تمدن کهن و آثار تاریخی غنی و جاذبه های متعدد فرهنگی و طبیعی می تواند یکی از قطب های مهم گردشگری باشد. و توانایی بالقوه فراوانی در بهره گیری از صنعت توریسم را دارد. شرایط آب و هوایی مناسب، آب های فراوان و پوشش گیاهی، رودخانه ها، چشمه ها و آبشارها، غارها و قلعه ها، دریاچه نیلگون ارومیه با سواحل زیبا، مساجد و کلیساها و بازارها و صنایع دستی و ابنیه های تاریخی (تخت سلیمان و قره کلیسا که به ثبت جهانی رسیده اند) در این استان قرار دارد.

فرودگاه بین المللی ارومیه مجهز به پیشرفته ترین امکانات و تسهیلات فرودگاهی است. که توانایی پذیرش همه نوع هواپیما از جمله هواپیماهای پهن پیکرباری و مسافربری را دارد. این فرودگاه مرز هوایی بین المللی است که امکانات جا به جایی مسافر و بار به نقاط داخلی و خارج از کشور را دارد. این فرودگاه از توانایی و پتانسیل توسعه بالایی برخوردار است. فرودگاه بین المللی ارومیه به همراه شرکت های هواپیمایی با ناوگان مناسب در منطقه، موجب جذب سرمایه گذاری اقتصادی و صنعتی تا ابعاد زیاد و افزایش بازده اقتصادی در زمینه های جابجایی افراد متخصص، کالا و تجهیزات در کوتاه ترین زمان می شود. و موجب استحکام پیوندهای اجتماعی و فرهنگی بین جوامع و شهرها و کشورها به دلیل نزدیک کردن فاصله ها می گردد.

روش تحقیق

در این مقاله ابتدا با مطالعات کتابخانه ای و مراجعه به سازمان ها و ادارات و مراکز مرتبط داده ها و آمارهای مورد نیاز گردآوری و سپس با مطالعه میدانی و مشاهده اطلاعات مورد نیاز محل پژوهش برداری گردید. هم چنین از سایت های اینترنتی، روزنامه ها و مجلات و نشریات متعدد بهره برداری گردید.

از مدل SWOT برای بیان بهتر تحقیق استفاده شده و در پایان راهکارها و پیشنهادها ارائه گردیده است.

دیدگاه‌های نظری

حمل و نقل در لغت به معنی جا به جا کردن و بردن است. در اقتصاد آنرا جا به جایی انسان و کالا از یک نقطه به نقطه دیگر تعریف کرده‌اند. در بعضی کتب، کلمه حمل و نقل که خود ترجمه کلمه transportation است را تحت عنوان "ترابری، حمل و نقل" به کار می‌برند. فراهم بودن امکانات حمل و نقل مناسب، مطمئن، راحت و سریع و ارزان پیش شرط توسعه گردشگری است. زیرا گردشگران در تصمیمات خود دو عامل هزینه و زمان را مد نظر قرار می‌دهند. و برای دسترسی به مقاصد گردشگری انتخاب نوع سیستم حمل و نقل و یا فراهم بودن سیستم مناسب بر این دو عامل تأثیری گذارد. به همین دلیل در پنجاه سال گذشته سفرهای هوایی رونق بیشتری یافته زیرا در سفرهای طولانی استفاده از هواپیما از نظر زمان و هم چنین هزینه مقرون به صرفه می‌باشد.

سیستم جهانگردی، سیستم پیچیده‌ای است، چون علمی چند بعدی و میان رشته‌ای است. پس دارای پیچیدگی زیاد است و برای برنامه ریزی آن باید با بسیاری از علوم آشنا باشند.

مایکل هال^۱ جهانگردی را یک سیستمی که از سه عنصر جغرافیایی تشکیل شده است معرفی می‌کند:

۱- ناحیه مبدا: محلی است که دارای شرایط توریست فرست است و جمعیت علاقمند به سفر که توانایی سفر را دارند.

۲- ناحیه مقصد: محلی است که ارائه خدمات می‌کند و جاذبه‌های توریستی در آن قرار دارد.

۳- شبکه ترانزیت: شامل حمل و نقل و اطلاعات و تبلیغات بین مبدا و مقصد می‌باشد.

آقای پیرس^۲، جهانگردی را یک فعالیت مهم اجتماعی اقتصادی متشکل از ۵ عنصر می‌داند:

۱- توریست: مهمترین عنصر است، چرا که با حرکت انسان و جابه جایی او مبنای اولیه جهانگردی شکل می‌گیرد، پس عامل اصلی است.

۲- ناحیه مبدا: جایی که توریست در آن زندگی می‌کند در واقع بازار جهانگردی است.

۳- ناحیه مقصد: که ارائه خدمات می‌کنند و جاذبه‌های توریستی در آنجا قرار دارد.

۴- شبکه‌های ارتباطی: که متصل کننده مبدا به مقاصد گردشگری هستند.

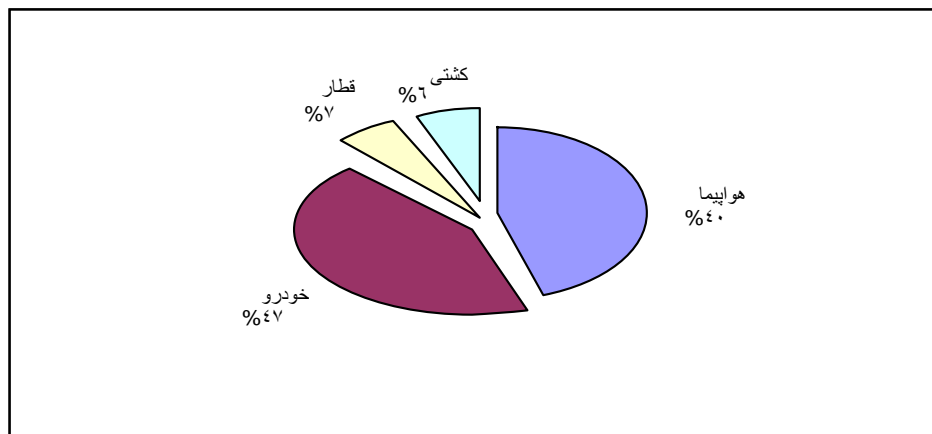
۵- اقتصاد: جهانگردی را صادرات نامرئی و ارز آورترین صنعت است که باعث ایجاد شغل، توزیع ثروت، کاهش فقر و ارتقاء سطح زندگی، صلح و دوستی و توسعه تولیدات صنعتی و صنایع دستی می‌شود^۳.

ساختار حمل و نقل و دسترسی راحت و با کیفیت بالا برای گردشگران یکی از مهمترین ملزومات ایجاد هر منطقه گردشگری است. در اغلب مناطق توسعه یافته گردشگری، شبکه حمل و نقل وسیع و مناسب وجود دارد. اهمیت نوع سامانه حمل و نقل در کشورهای مختلف برای گردشگران متفاوت است. در آمریکا سامانه حمل و نقل هوایی از اهمیت بیشتری برخوردار است. در آمریکا ۱۵ درصد از مسافرتها بین شهری از طریق حمل و نقل هوایی

1-M. Hall
2-Pears

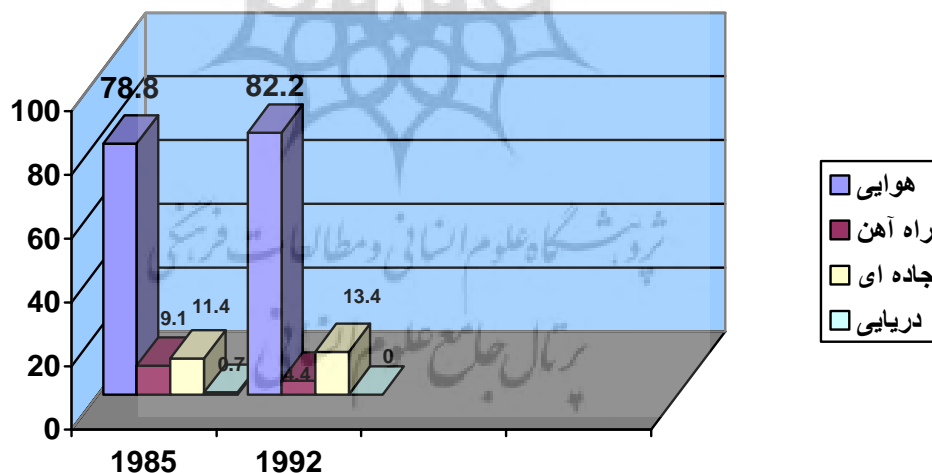
۳-چاک وای گی، جهانگردی در چشم‌اندازی جامع، با همکاری اداره‌وفایوسولا، ترجمه علی پارسینان و محمد اعرابی دفتر پژوهش‌های فرهنگی ۱۳۸۲

انجام می شود (در ایران حدود ۳ درصد است). عمده ترین ویژگی حمل و نقل هوایی سرعت جا به جایی بالای آن است.

نمودار ۱- وسایل حمل و نقل مورد استفاده گردشگران در سال ۲۰۰۷

منبع: شرکت مشاور هوایی مآب (آقای مصطفی هوشیار) کتاب سال هواپیمایی ایران ۱۳۸۶، سال ۱۳۸۷
 بر خلاف سایر مناطق جهان ۸۲ درصد گردشگران بین المللی با هوایما به منطقه آسیای جنوبی مسافرت نموده اند.^۱ (گردشگری در منطقه آسیای جنوبی بسیار ضعیف است، زیرا در این منطقه تعداد معدودی جاده برای ارتباط با کشورهای داخلی آن وجود دارد.) و ایران نیز در این منطقه قرار دارد.

نمودار ۲- وسایل حمل و نقل مورد استفاده گردشگران در منطقه آسیای جنوبی

منبع: فراساوالا، یونل بیچریل، ترجمه محمدابراهیم گوهریانن، گردشگری بین المللی
 جهانگردی به معنی گذران اوقات فراغت، باب تازه ای از سفرهای مورد نیاز انسان قرن بیستم است. که می رود به عنوان یک صنعت پاک در قرن ۲۱ بسوی عالم گیر شدن حرکت می کند. و به عبارت دیگر گردشگری تنها یک

۱. فراساوالا، یونل بیچریل، ترجمه محمدابراهیم گوهریانن، گردشگری بین المللی، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۸۸ ص ۹۵

خواسته و نیاز نیست، بلکه یک حق است. از دهه ۸۰ به بعد دیدگاه دیگری مطرح می شود که جهانگردی را نوعی حق به حساب می آورد، یعنی فراغت و سفر، بخشی از حقوق بشر محسوب می شود. و دولت ها موظف اند زمینه احقاق این حق را فراهم کنند. در سال ۱۹۹۸ (کد، اخلاق جهانگردی) افراد حق دارند آزادانه بر اساس قوانین و مقررات بین المللی بین کشورهای مختلف رفت و آمد کنند. و ارائه کنندگان خدمات گردشگری موظف هستند به همه جهانگردان بدون توجه به ملیت، نژاد و هدفشان از سفر، خدمات ارائه دهند (اسماعیل قادری ۱۳۸۸ ص ۳۱).

تردیدی نیست که رشد سیستم گردشگری مدیون توسعه سیستم حمل و نقل می باشد. امروزه یکی از معیارهای سنجش سطح توسعه یافتگی هر سرزمینی، نظام حمل و نقل آن سرزمین است. حمل و نقل به مثابه بال های پرنده و جهانگردی خود پرنده است. که در صورت ضعف یا نبود بال ها هیچ پرنده ای قادر به پرواز نخواهد بود. امروزه مهمترین نوع حمل و نقل، خصوصاً در جهانگردی بین المللی حمل و نقل هوایی است. به همین جهت عدم توسعه و پیشرفت در حمل و نقل هوایی یکی از مشکلات کشورهای در حال توسعه در زمینه جهانگردی بین المللی است. حضور نسل جدید هواپیماهای مدرن، رشد سریع حجم ترافیک هوایی و تقاضای سفر هوایی در کنار اصالت موضوع انتخاب بهترین مسیر، امن ترین راه، سریعترین و سالم ترین وسیله حمل و نقل با رعایت اصل حداقل زمان و هزینه زیر بخش حمل و نقل هوایی است. در روابط بین کشورها بعد از ارتباطات دیپلماسی و ایجاد دفاتر کنسولی، شرکت های هواپیمایی حرف اول را می زنند.

مشخصات و اهمیت حمل و نقل هوایی:

جایگاه و نقش حمل و نقل در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جوامع امروزی بر کسی پوشیده نیست. به عبارتی امروزه حمل و نقل را به عنوان یکی از پایه های اساسی توسعه متوازن و پایدار کشورها می دانند. در اهمیت نظام حمل و نقل کارآمد « آنرا به نیروی محرکه با موتور توسعه تعبیر می نمایند » و کارآمدی و توانمندی آنرا زمینه ساز توسعه پایدار و عدالت محور می دانند. صنعت حمل و نقل هوایی که به موازات پیشرفت های علم و تکنولوژی، همراه با نیازهای اجتماعی و اقتصادی و سیاسی حرکت می کند. در پهنای جهانی جایگاهی عظیم به دست آورده است.

یکی از ویژگی های اقتصادی حمل و نقل هوایی تاثیرگذاری آن روی صنایع دیگر است. در این راستا صنعت گردشگری را می توان نام برد. گردشگری و حمل و نقل هوایی به میزان خیلی زیادی به هم وابسته اند. هم اکنون حدود ۴۰ درصد از گردشگران بین المللی از طریق هوایی مسافرت می کنند. در حالیکه در سال ۱۹۹۰ این بخش ۳۵٪ درصد مسافران را شامل می شد. (شرکت مادر تخصصی فرودگاه های کشور سال ۱۳۸۸) همچنین در روابط بین کشورها بعد از ارتباطات دیپلماسی و ایجاد دفاتر کنسولی، شرکت های هواپیمایی هستند که حرف اول را می زنند، اجازه نشست و برخاست هواپیما و ایجاد کریدور (راه هوایی) پل ارتباطی بین دو کشور و مهمترین راه ارتباطی بین ملتها و دولت ها در جهت توسعه اقتصادی، فرهنگی و مذهبی خواهد بود (رحمان سرشت، ۱۳۷۹ ص ۳۷).

هواپیما در جوامع متمدن امروزی یکی از ضروریات زندگی ماشینی تلقی می شود. زیرا که تمایل به راحتی و سرعت در سفر گرایشی است که در این جوامع رو به رشد است و در نتیجه موجب تقاضای روزافزون به استفاده از این وسیله شده است. میل به جهانگردی در انسان ها و دیدن اماکن جدید و ابنیه های تاریخی می تواند عاملی برای

سفر و رونق مسافرت‌های هوایی باشد. حمل و نقل هوایی در مقایسه با دیگر روشهای حمل و نقل دارای مزایای عمده‌ای می‌باشد که منجر به استفاده روزافزون از این روش برای جابه‌جائی مسافرین و کالا شده است این مشخصات عبارتند:

الف) گنجایش واحد حمل و نقل: در سال ۱۹۷۰ هوایمای بوئینگ با گنجایش ۵۲۰ مسافر به پرواز در آمد و هم اکنون با ساخت هوایما ارباس A380 با گنجایش ۸۴۰ نفر به پرواز در آمده و با طراحی های جدید در آینده ای نه چندان دور هوایما هایی با گنجایش بیش از ۱۰۰۰ نفر ساخته خواهد شد.

ب) سرعت واحد حمل و نقل هوایی: سرعت مهمترین عامل برتری حمل و نقل هوایی نسبت به سایر وسایل حمل و نقل بوده است.

پ) شعاع عمل یا شعاع پرواز مستقل هوایماها

ت) منظم بودن برنامه ریزی در سرویس دهی

ح) آسایش و راحتی

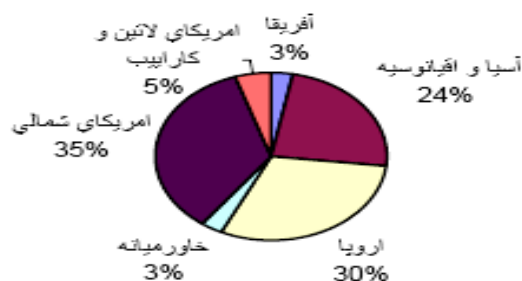
خ) ایمنی: ایمنی هوایماها از ایمنی خودروهای زمینی بیشتر است. اگر ضریب ایمنی را تعداد حادثه منجر به مرگ برای ۱۰۰ میلیون مسافر در کیلومتر تعریف کنیم رقم مربوط به مسافرت هوایی ۰/۶ برای راه آهن ۰/۲۴ و برای اتومبیل ۳/۵ می‌باشد. پس ملاحظه می‌شود که ایمنی ترابری هوایی ۵ تا ۶ برابر ایمنی حمل و نقل زمینی و جاده‌ای است^۱ (شرکت مشاور هوایی مآب، ۱۳۸۷، ص ۳۹).

س) سهولت استفاده: سهولت استفاده از هوایما را می‌توان بیشتر امری درونی دانست مثلاً عبور راحت از اقیانوسها و عدم اجبار در تعویض وسیله حمل و نقل در خشکی و دریا از نکات بسیار مثبت هوایما بشمار می‌رود.

ی) قیمت: اغلب مهمترین عامل انتخاب وسیله حمل و نقل، هزینه‌های آن است. سنگین بودن هزینه‌های هوایی از عوامل محدود کننده می‌باشد. در دنیا بودجه ای که به مسافرت و تفریح اختصاص می‌یابد سه برابر بودجه ای است که صرف امور دفاعی می‌شود (مایکل هال، ۱۳۸۲، ص ۹). در برخی از موارد هزینه حمل و نقل تشکیل دهنده بزرگترین بخش کل هزینه سفر است.

سیستم حمل و نقل در قلب صنعت جهانگردی قرار دارد. سیستم حمل و نقل مبداء یا وطن جهانگردان را به مقصد ها (با تمام جذابیت‌ها، تسهیلات، تشکیلات و سایر ویژگی‌های سفر) به هم مرتبط می‌سازد. کارایی، راحت بودن و میزان سلامت و امنیت این سیستم، تعیین کننده نوع تجربه و کیفیتی است که از سفر بدست می‌آید. بین پیشرفت سیستم حمل و نقل و رشد صنعت جهانگردی یک رابطه مستقیم برقرار است. برای برخی از مقصدها، محدودیت‌هایی که به وسیله سیستم حمل و نقل و ساختار زیربنایی مقصد (مثل فرودگاه ها و جاده ها) اعمال می‌شود، به صورت بزرگترین مانع و عامل بازدارنده در مسیر رشد قرار می‌گیرند. در مورد مقصدهایی که بصورت جزیره در وسط اقیانوسها قرار دارند بدون وجود فرودگاه و خطوط هوایی، صنعت جهانگردی در آن مسیرها رشد نمی‌کند.

^۱ . شرکت مشاور هوایی مآب (آقای مصطفی هوشیار) کتاب سال هوایمایی ایران ۱۳۸۶، سال ۱۳۸۷

نمودار شماره ۳- توزیع ترافیک هوایی در مناطق مختلف جهان

منبع: شرکت مشاور هوایی مآب (آقای مصطفی هوشیار) کتاب سال هواپیمایی ایران ۱۳۸۶، سال ۱۳۸۷

صنعت توریسم به عنوان یکی از مهم‌ترین و پر درآمدترین صنایع جهان در آغاز هزاره سوم به شمار می‌رود که بخش قابل توجهی از درآمدهای ارزی کشورها را به خود اختصاص می‌دهد. اگرما به دنبال بازارهای جدید و سهم بیشتری از بازار جهانگردی هستیم، بایستی براساس اصول علمی و مطالعات و تحقیقات میدانی نشأت گرفته از اقتصاد سیاسی و تجارت گام برداریم.

مطالعه کشورهای نظیر امارات که در هر دو زمینه موفق بوده‌اند نشانگر میزان تأثیرپذیری این دو صنعت از یکدیگر است. گسترش خطوط هوایی امارات در جهت ترقی صنعت گردشگری این منطقه اشاره کرد. مالزی در سال ۲۰۰۲ زمانی که تبلیغات را مناسب و تأمین کننده نیازهایش ندید، هزینه تبلیغات را به آژانس‌ها انتقال داد. که پرواز به مالزی مجانی است.

نهادهای مرتبط با این صنعت حمل و نقل هوایی شامل: سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری «ایکائو»^۱ ICAO اتحادیه بین‌المللی حمل و نقل هوایی «یاتا»^۲ IATA، سازمان هواپیمایی کشوری در ایران CAO.IRI، شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور IAC^۳، سازمان هواشناسی، گمرک، پلیس، سپاه و گذرنامه را می‌توان نام برد. کشور ایران در زمینه حمل و نقل مسافر دارای سابقه حدود ۶۰ ساله است. اولین شرکت هواپیمایی به ثبت رسیده در ایران شرکت هواپیمایی ایران^۴ که با سرمایه گذاری خصوصی در سال ۱۳۲۵ تشکیل شد. در سال ۱۳۳۶ شمسی عضو یاتا گردید. شرکت های هواپیمایی داخلی که در مسیرهای درون کشوری و برخی از مسیرهای بین المللی فعالیت می کنند، شامل شرکت های آسمان، آریا، ایران ایر، ایران ایرتور، ارم، تابان، زاگرس، ساها، فارس ایرقشم، کاسپین، کیش ایر، ماهان، نفت می باشند. روند توسعه شبکه فرودگاههای کشور را می توان در چهار گروه ۱- فرودگاه های بین المللی (به تعداد ۱۱ فرودگاه) ۲- فرودگاه های دارای مرز هوایی (۲۱ فرودگاه) ۳- فرودگاه های داخلی (۲۵ فرودگاه) ۴- فرودگاه های در دست مطالعه و ساخت (۵ فرودگاه) می باشد. در سال ۱۳۸۷ تعداد کل فرودگاهها را ۸۲ فرودگاه ذکر شده است. و فرودگاه های فعال تحت نظارت شرکت مادر تخصصی فرودگاه های کشور ۵۴ فرودگاه را شامل می شود (شرکت مادر تخصصی فرودگاه های کشور، ۱۳۷۸ص ۲۵).

¹ .International Civil Aviation Organization

² .International Air Transport Association

³ .Iran Airports company

⁴ .IRANIAN Airways .

ظرفیت پذیرش مسافر در فرودگاه های کشور از ۲۹ میلیون نفر در سال ۱۳۶۷ به ۷۳ میلیون نفر در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است. ناوگان مسافری حمل و نقل هوایی از ۲۵ فروند هواپیما در سال ۱۳۵۷ به ۱۷۶ فروند هواپیما مسافری در سال ۱۳۸۷ رسیده است. متوسط زمان استفاده از هر فروند هواپیما در ۲۴ ساعت از ۶/۸ ساعت در سال ۱۳۶۷، به ۷/۴ ساعت در سال ۱۳۷۶ افزایش یافته است، این در حالی است که متوسط استفاده در جهان در سال ۱۳۷۶، برابر ۱۲ ساعت بوده است.

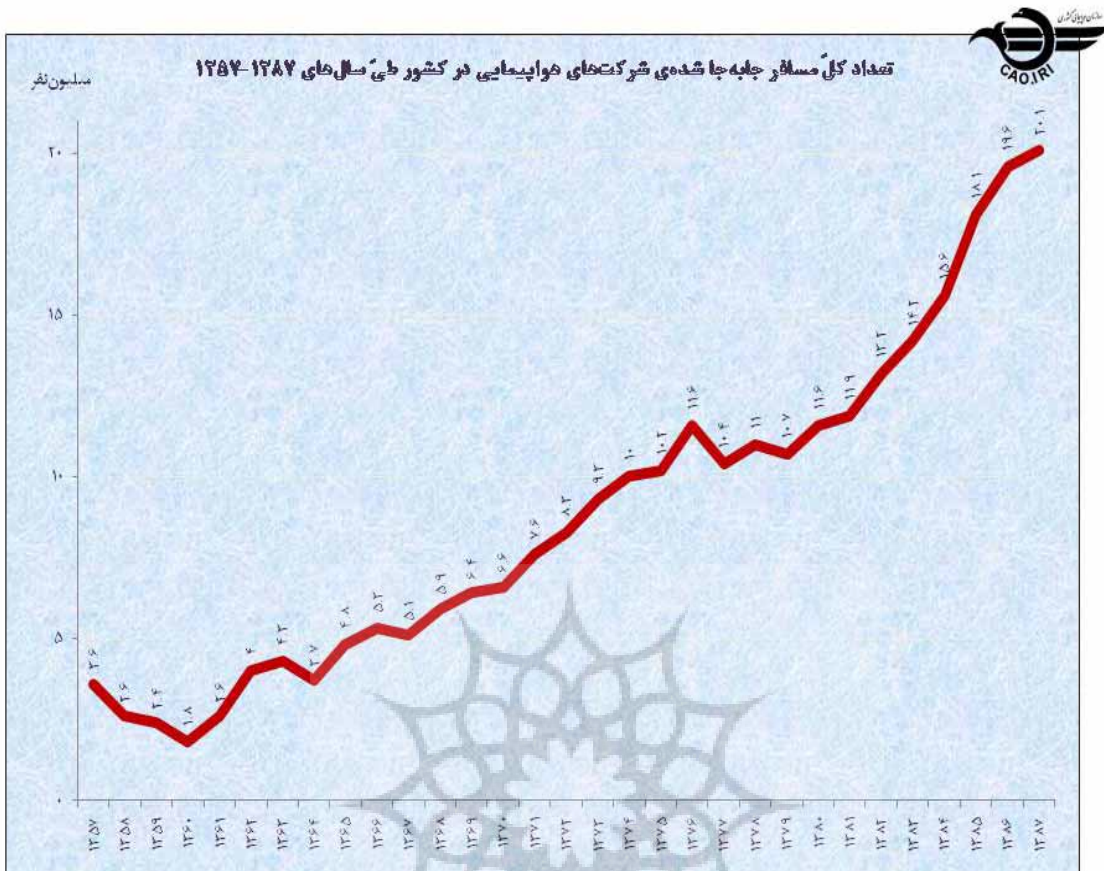
جدول ۱- مقایسه ی عملکرد صنعت حمل و نقل و شرکتهای هواپیمایی در ایران در سال ۲۰۰۸

شاخص های کمی	واحد	شاخص های آماری					
		متعارف	منظم داخلی	منظوم بین المللی	نامنظم داخلی	نامنظوم بین المللی	جمع داخلی
تعداد پرواز انجام شده	پرواز	۱۰۶,۰۹۶	۳۰,۸۷۵	۴,۶۰۲	۹,۶۲۲	۱۱۰,۶۹۸	۴۰,۴۹۷
پروازهای فاقد درآمد	پرواز	-	-	-	-	-	۱۶۹
ساعت پرواز	ساعت	۲۵۱,۳۸۸	۶۳,۰۰۸	۷,۰۱۰	۲۴,۵۲۵	۲۵۸,۳۹۸	۸۷,۵۲۳
کیلومتر طی شده	هزار کیلومتر	۷۱,۹۵۸	۲۶,۹۷۸	۳,۸۷۹	۲۵,۶۹۵	۷۵,۸۲۷	۷۲,۶۷۳
تعداد مسافر جابه جاشده	نفر	۱۱,۵۴۵,۱۸۶	۳,۶۴۴,۲۶۶	۵۷۱,۲۲۳	۱,۷۲۰,۴۸۵	۱۲,۱۱۶,۵۰۹	۵,۳۴۴,۸۵۱
مسافر کیلومتر جابه جاشده	هزار کیلومتر	۷,۷۹۵,۸۵۷	۶,۴۸۰,۲۵۹	۵۲۸,۴۰۰	۳,۵۲۰,۷۶۲	۸,۳۲۴,۲۵۷	۱۰,۰۰۱,۲۲۱
سندلی کیلومتر جابه جاشده	هزار کیلومتر	۸,۷۵۱,۵۶۷	۹,۰۲۹,۲۵۸	۶۷۲,۶۳۰	۴,۹۹۴,۳۶۲	۹,۴۲۴,۱۹۷	۱۴,۰۲۳,۸۲۰
کیلوگرم بار حمل شده	تن	۱,۶۲۴,۵۵۵	۴۹۵,۲۶۸	۴۲۰	۱۷۶,۸۵۲	۱,۶۴۴,۹۸۵	۶۷۲,۱۲۲
تن کیلومتر بار حمل شده	هزار کیلومتر	۸۴۰,۳۲۸	۷۱۷,۵۱۳	۳۸۰,۹۰۰	۳۸۲,۶۴۸	۸۸۸,۴۱۸	۱,۱۰۰,۱۶۱
کل تن کیلومتر بار موجود حمل شده	هزار کیلومتر	۱,۲۷۲,۳۷۴	۱,۷۰۲,۱۵۸	۷۸,۴۵۵	۷۶۶,۰۷۰	۱,۳۵۰,۸۲۸	۲,۴۷۲,۲۲۸
ضریب ظرفیت مسافری	درصد	۸۹٪	۷۱٪	۷۸٪	۷۰٪	۸۸٪	۷۱٪
ضریب ظرفیت باری	درصد	۶۶٪	۲۲٪	۴۱٪	۴۹٪	۶۵٪	۴۴٪

شرکت	تعداد کل ناوگان	تعداد کل سندلی	تعداد ناوگان ملکی	تعداد سندلی ناوگان ملکی
آریا	۵	۶۵۲	۳	۱۱۲
آسمان	۲۶	۳۰,۷۰	۲۵	۲,۹۹۶
ارم	۷	۱,۲۸۷	۳	۵۲۷
ایران ایر	۲۹	۶,۵۳۹	۴۷	۹,۲۰۷
ایران ایر تور	۱۶	۲,۸۴۸	۱۵	۲,۶۷۲
تابان	۱۰	۱,۶۵۸	۱	۱۸۱
زاگرس	۴	۷۰۰	-	-
ساجا	۳	۶۶۳	۳	۶۶۳
فارس ایر	۷	۱,۶۲۶	-	-
کاسپین	۶	۱,۰۳۶	۵	۸۶۵
کیش ایر	۱۵	۱,۹۷۷	۸	۷۶۶
ماهان	۲۱	۵,۸۸۱	۱۳	۴,۳۲۲
نفت ایر	۶	۳۵۰	۶	۳۵۰
جمع	۱۷۶	۳۱,۴۷۷	۱۲۹	۲۲,۶۷۱

منبع: مرکز مطالعات و اطلاع رسانی سازمان هواپیمایی کشوری

نمودار ۴- تعداد کل مسافر جابه جا شده از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۷

منبع : مرکز مطالعات و اطلاع رسانی سازمان هواپیمایی کشوری

نمودار ۵- پوشش فرودگاهی شرکت های هواپیمایی ایرانی در پروازهای سال ۱۳۸۷

منبع : مرکز مطالعات و اطلاع رسانی سازمان هواپیمایی کشوری

شرکت هواپیمایی آسمان در پروازهای داخلی با پوشش دادن ۴۴ فرودگاه، بالاترین رتبه در پوشش فرودگاه های کشور را دارد. و شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران «هما» با پوشش ۳۳ فرودگاه در رتبه بعدی قرار دارد. «هما» با در اختیار داشتن ۴۹ فروند ناوگان هوایی و آسمان ۲۶ و ماهان ۲۱ فروند ناوگان هوایی به ترتیب ۲۸٪ و ۱۵٪ و ۱۲٪ درصد از کل ناوگان هوایی به خود اختصاص داده اند در سال ۱۳۸۷ تعداد کل صندلی ناوگان هوایی ۳۱۴۷۷ عدد صندلی بود. و میانگین عمر ناوگان هواپیمایی کشور ۱۳/۱۹ سال می باشد. در پروازهای داخلی، مسیرهای هوایی از مهرآباد به مشهد، شیراز، کیش، اهواز، اصفهان، کرمانشاه، تبریز و بالعکس پررفت آمدترین بودند. در پروازهای بین المللی فرودگاه امام خمینی به دبی و جدّه به مهرآباد و بالعکس پررفت آمدترین بود اند (سالنامه ی آماری حمل و نقل هوایی، ۱۳۸۷، ص ۷۹). بالاترین رتبه از نظر ضریب اشغال مسافری در پروازهای داخلی به ترتیب متعلق به شرکت های ایران ایر، ایران ایرتور و آسمان است که به نظر می رسد مهمترین عامل این موفقیت سیستم گسترده و پویای فروش آن شرکت هاست.^۱

از فرودگاه ها به عنوان زیربنایی ترین بخش زیرساخت نظام حمل و نقل هوایی یاد می شود. چرا که حضور نسل جدید هواپیماها، تجهیزات کمک ناوبری مدرن، رشد سریع حجم ترافیک و تقاضای سفر به همراه مقررات و استانداردهای منسجم بین المللی و مقررات دقیق عملیات پروازی سبب شده است تا این زیرساخت ها به عنوان سیستمی پیچیده و پویا و یکی از عناصر محوری صنعت حمل و نقل هوایی مطرح شوند. با مروری به ویژگی های فرودگاه ها درمی یابیم، که فرودگاهها:^۲

- نیازمند ایمنی و امنیت خاصی است و از این رو بسیار پر هزینه هستند.
  - نقطه اتصال و ارتباطی پرواز، مسافر و بار با حمل و نقل هوایی است.
  - سانحه خیزترین بخش در حمل و نقل هوایی به گواه آمار سوانح هوایی جهان هستند...
  - به عنوان یک بنگاه اقتصادی می تواند درآمدزا باشند.
  - اکثر واحدهای دخیل در امر خدمت رسانی در فرودگاهها، نیازمند نیروی انسانی متخصص با آموزش های متناسب در سطح جهانی می باشند.
  - سازمان های زیادی با ساختارهای متفاوت در آن فعالند و نیاز به هماهنگی خاصی دارند.
  - اغلب قوانین مقررات حاکم بر آن، تابع قوانین جهانی است (در کل جهان یکسان است).
  - سطح اکثر فن آوری های مورد استفاده در آن تابعی از محیط بین المللی است.
- همچنین فرودگاه به عنوان سمبل یک کشور و شهر است. زیبایی، شکوه، تسهیلات و امکانات، معماری و چشم گیری یک فرودگاه بیانگر وضعیت اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی آن کشور و شهر می باشد. فرودگاه جزء جدائی ناپذیر زیر ساخت های یک شهر محسوب می شود که به افزایش توان تجاری آن کمک می کند. خطوط هوایی هسته اصلی صنعت حمل و نقل هوایی هستند، ارائه خدمات مناسب به مشتریان یکی از الزامات محیط رقابتی

۱- سالنامه ی آماری حمل و نقل هوایی ۱۳۸۷، سازمان هواپیمایی کشوری، خرداد ۱۳۸۸

۲- کتاب سال هواپیمایی ایران ۱۳۸۶ شرکت مشاور هوایی ماب (آقای مصطفی هوشیار) سال ۱۳۸۷

کنونی است. مشتریان فرودگاهی را انتخاب می کنند که سفر راحت و بدون مشکل برای آنها فراهم آورد. ارائه بهترین خدمات یک عامل تعیین کننده در موقعیت فرودگاه به شمار می رود.

اهمیت و نقش فرودگاه بین المللی ارومیه

فرودگاه بین المللی ارومیه در ۱۵ کیلومتری شمال شهر ارومیه مرکز استان آذربایجان غربی در جلگه ای سرسبز و در مجاورت دریاچه لاجوردی ارومیه به مساحت ۳۵۰ هکتار و ارتفاع ۱۳۱۵ متر بالاتر از سطح دریاهای آزاد و در مجاورت بزرگراه ارومیه به سلماس قرار گرفته است. در تاریخ ۱۳۴۷/۱۲/۱ به بهره برداری رسید.^۱ شبکه دسترسی زمینی برای کلیه متقاضیان سفرهای هوایی به نحو مناسب فراهم است. مدرسه خلبانی آریا سبک بال برای آموزش هواپیماهای فوق سبک در فرودگاه ارومیه در سال ۱۳۸۷ فعالیت خود را شروع نموده است. و تاکنون علاوه بر موتاژ و ساخت هواپیماهای فوق سبک اقدام به آموزش خلبانی نموده است.

در این فرودگاه پارکینگ وسیعی برای مسافرین و مستقبلین و مشایعت کنندگان و خودپرداز و بوفه و فروشگاه شاهد و اورژانس جهت ارائه خدمات به مسافران در نظر گرفته شده است.

این فرودگاه با داشتن فضای سبز و به وسعت چند هکتار و درختان سرو جنگلی، کاج و میوه و همچنین با داشتن پارک سرسبز با درختان و گل های متنوع و رنگا رنگ در محوطه فرودگاه از معدود فرودگاه های کشور است که از چشم انداز زیبا و دلنشین و زیبایی برخوردار بوده و دل هر مسافری را هر چند به مدت کم به وجد آورده و به طبیعت سوق می دهد.

فرودگاه بین المللی ارومیه با دو ترمینال جداگانه داخلی و حجاج (خارجی) به ترتیب ۴۴۸۰ مترمربع و ۴۰۰۰ متر مربع و محوطه حجاج وسیع دارای سالن چند منظوره به گنجایش ۲۰۰۰ نفر جهت رفاه مستقبلین حجاج بیت ا... الحرام در یک ناحیه جنگلی قرار گرفته است.

فرودگاه بین المللی ارومیه توانایی پذیرش همه نوع هواپیماهای پهن پیکر باری و مسافربری را دارد. فرودگاه بین المللی ارومیه یکی از فرودگاه های مجهز به پیشرفته ترین امکانات و تسهیلات فرودگاهی می باشد. که به علت کمبود ناوگان هوایی و عدم رقابت بین شرکت های حمل و نقل با توجه به تقاضای زیاد برای سفرهای هوایی داخلی و خارجی متأسفانه از ظرفیت های موجود استفاده بهینه به عمل نمی آید با توجه به وجود تجهیزات ناوبری پیشرفته در فرودگاه ارومیه و با عنایت به قرار گرفتن موقعیت این فرودگاه در مسیرهای هوایی بین المللی، اکثر پروازهای عبوری خارجی اطلاعات هوانوردی و ناوبری مورد نیاز خود را از سیستم های کمک ناوبری فرودگاه ارومیه دریافت می نمایند.

فرودگاه یکی از ارکان اصلی رشد و توسعه در استان می باشد که باعث توسعه حمل و نقل هوایی با مناطق مختلف در داخل و خارج کشور می شود. پرواز از نقاط مختلف کشور جهت دسترسی سریع، گردشگران، تجار و بازرگانان به نقاط و بازارچه های مرزی از پتانسیل بالا فرودگاه بین المللی ارومیه است.

در حال حاضر مسافران بین المللی فرودگاه ارومیه بیشتر به مقصد حج عمره و حج تمتع و به صورت منظم و برنامه ای اعزام می شوند. و به صورت موقت به مقاصد (دبی ، دمشق ، استانبول ، آدانا ، قازق انتپ ، دوسلدوف ، اربیل...) اعزام می شوند. پیش بینی می شود که در آینده پروازهایی به کشورهای آسیای میانه و امارات و ترکیه و سفرهای زیارتی به عراق و سوریه دایر گردد.

شبکه دسترسی زمینی فرودگاه و امکانات رفت و آمد به فرودگاه ارومیه برای کلیه متقاضیان سفرهای هوایی به نحو مناسب فراهم است. یک بررسی آماری در فرودگاه ارومیه نشان داده است. که مسافری خروجی ۷۰ درصد با وسیله نقلیه شخصی و ۳۰ درصد بقیه با تاکسی کرایه به فرودگاه مراجعه می نمایند و همچنین از مجموع مسافران ورودی مستقبلین و بازدیدکنندگان ۷۸ درصد توسط وسیله نقلیه شخصی و ۲۰ درصد توسط تاکسی و ۲ درصد با وسیله نقلیه دولتی به شهر عزیمت می نمایند.

فرودگاه بین المللی ارومیه با ۳۴۰۰ متر طول باند پروازی در رده 4D قرار دارد. همچنین فرودگاه ارومیه علاوه بر ۴۵ متر عرض باند پروازی دارای شانه آسفالتی به عرض ۷/۵ متر در طرفین باند می باشد که بر اساس سیستم ایکائو در رده 4E قرار دارد. و برای تردد هواپیماهایی تا رده ایرباس طراحی و ساخته شده است. البته مشخصات باند پروازی قابلیت پذیرش هواپیمای بوئینگ B747SP را نیز دارد. شرکتهای هواپیمایی ایران ایر ، ایران ایرتور ، کاسپین ، ارم ایر ، آسمان ، فراز ایر قشم ، اسکای و سعودی ایر با انواع هواپیمای مسافربری از جمله بوئینگ ، B747 بوئینگ 737 ، ایرباس A300 ، بوئینگ B727 ، توپولف T154 و یاک YK42 و فوکر F100 و بوئینگ B775 ، بوئینگ B757 ، ایرباس A306 هم چنین انواع هواپیماهای باری C130 و ایلوشین IL174 و هواپیمای آموزشی و فوق سبک و همچنین انواع هلی کوپترهای MIL17, HEL 214 نیروهای مسلح نیز در این فرودگاه فعالیت انجام می دهند.

فرودگاه بین المللی ارومیه به لحاظ دارا بودن سیستم های مختلف کمک ناوبری در زمره فرودگاه های معتبر و تراز اول کشور به حساب می آید. سیستم کمک ناوبری VOR^1/DME^2 در راستای خط مرکزی باند ۲۱ در فاصله ۸۵۰ متری آستانه باند نصب و مورد بهره برداری می باشد.

- سیستم کمک ناوبری ILS^3 : یکی از سیستم های کمک ناوبری است که با استفاده از آن خلبان قادر خواهد بود هواپیما را در پروازهای IFR و VFR روی خط مرکزی باند و با زاویه و ارتفاع از پیش تعیین شده در دستورالعمل های پرواز هدایت نماید.

- سیستم کمک ناوبری $ATIS^4$

- سیستم AMD^5

- سیستم های کمک ناوبری NDB^6

1. VOR: VHF Omni directional radio range

2. DME: Distance Measuring Equipment

3. Instrument Landing System

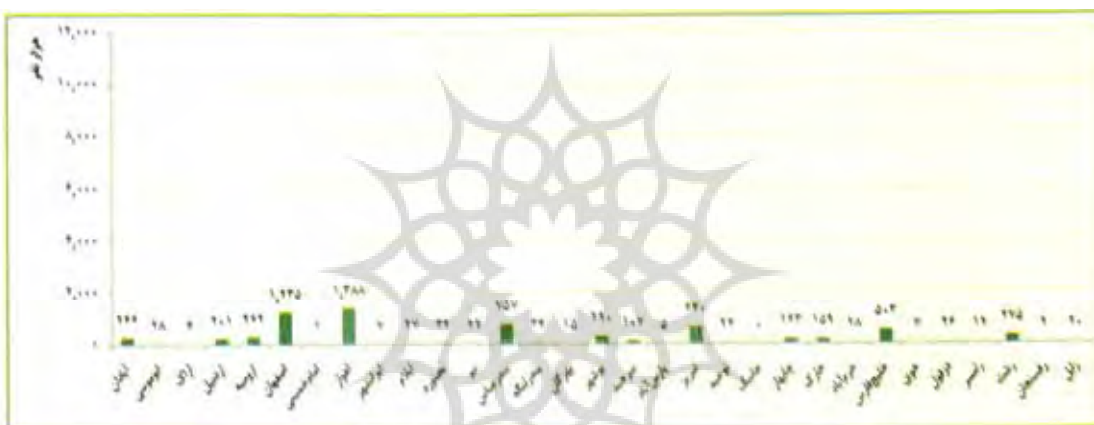
4. Automatic Terminal Information Service

5. Air Move Display

6. Beacon . . Non Direction Radio

- سیستم سوئیچینگ مخابرات AFTN^۱

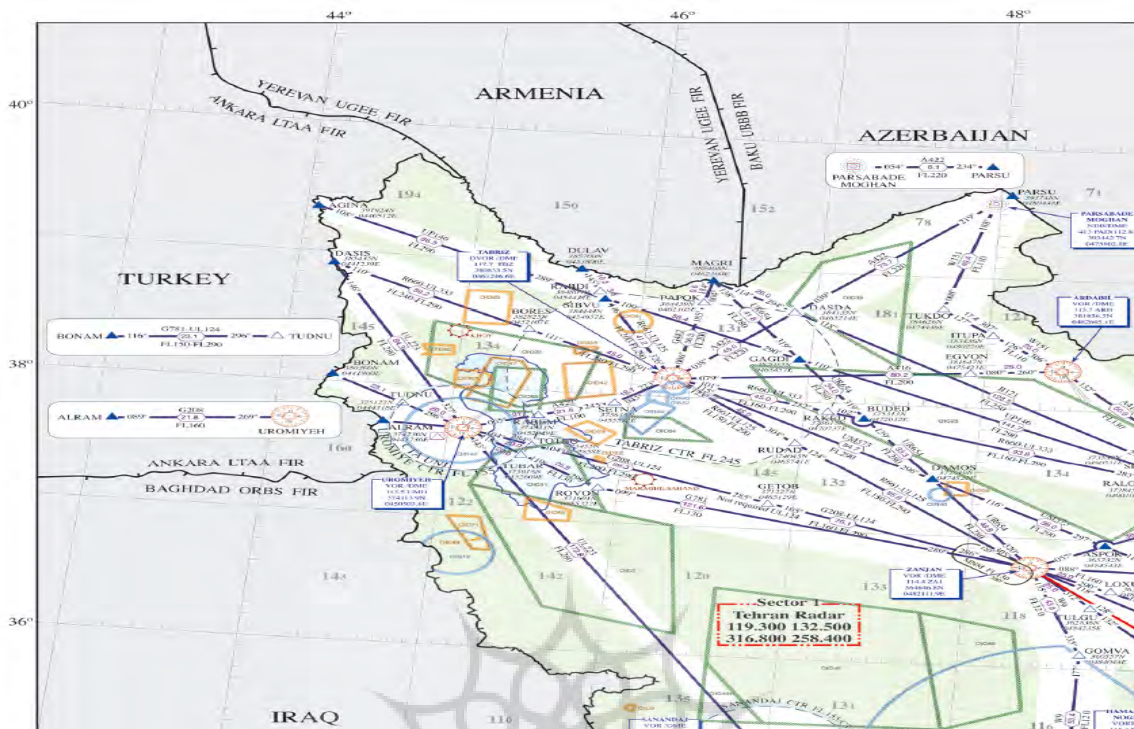
تأخیرات پروازها و بازگشت پروازها (QRF)، لغو برنامه‌های پروازها و احیاناً سوانح هوایی منجر به عدم استفاده از تسهیلات و سیستم‌های کمک ناوبری (مناسب) می‌باشد. هدایت ترافیک هوایی باید به نحوی باشد که با استفاده از تجهیزات کمک ناوبری در شرایط پروازی در هوای مساعد و نامساعد (IFR^۲ و VFR^۳) هواپیماها بتوانند به طور مرتب و طبق برنامه و نشست و برخاست نمایند. و از لغو پرواز یا تأخیرات پروازی جلوگیری به عمل آید. درجه بندی فرودگاه از نظر آتش‌نشانی (با توجه به میزان سوخت موجود در مخازن هواپیما و ظرفیت مسافری و ابعاد هواپیما است) در رده کت ۷^۴ که برای هواپیماهای ایرباس کافی می‌باشد قرار دارد. فرودگاه بین المللی ارومیه یکی از فرودگاه‌های مجهز به پیشرفته ترین امکانات و تسهیلات فرودگاهی می‌باشد که به علت کمبود ناوگان هوایی و عدم رقابت بین شرکت‌های حمل و نقل در این شهرستان با توجه به تقاضای زیاد برای سفرهای هوایی داخلی و خارجی، متأسفانه از ظرفیت‌های موجود استفاده بهینه به عمل نمی‌آید.

نمودار ۶- تعداد مسافرداخلی جا به جا شده ی شرکت های هواپیمایی از فرودگاه های کشور در سال ۱۳۸۷

منبع: مرکز مطالعات و اطلاع رسانی سازمان هواپیمایی کشوری

1. Aeronautical Fixed Telecommunication Network
 5. Instrument Flight Rules (IFR) شرایط پرواز کور در شرایط جوی نامساعد
 6. Visual Flight Rules (VFR) شرایط پرواز با دید در هوای مساعد
 4. CAT7

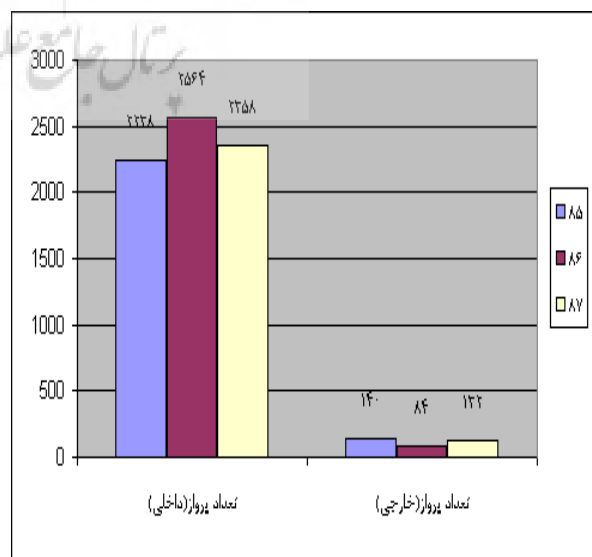
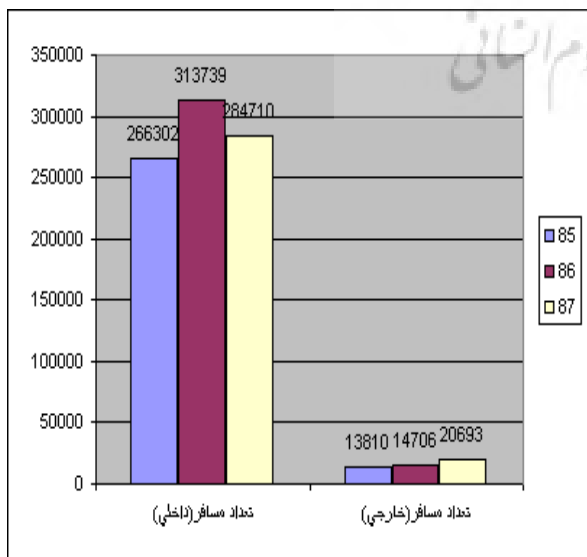
نقشه شماره ۱- راه های هوایی شمال غرب ایران

منبع: شرکت فرودگاههای کشور EAIP Ira

جدول ۲- مقایسه فعالیتهای فرودگاه از ابعاد گوناگون در سالهای ۸۵، ۸۶، ۸۷

الف: آمار مسافر و تعداد پرواز و بار

سال	تعداد پرواز (داخلی)	تعداد پرواز (خارجی)	تعداد مسافر (داخلی)	تعداد مسافر (خارجی)	میزان بار (تن)
۸۵	۲۲۳۸	۱۴۰	۲۶۶۳۰۲	۱۳۸۱۰	۱۱۶۹
۸۶	۲۵۶۴	۸۴	۳۱۳۷۳۹	۱۴۷۰۶	۱۰۳۵،۶
۸۷	۲۳۵۸	۱۲۲	۲۸۴۷۱۰	۲۰۶۹۳	۲۲۹

جدول ۳- مشخصات و اطلاعات فرودگاه بین المللی ارومیه

نام شهر: ارومیه		نام فرودگاه: فرودگاه بین المللی ارومیه				معرف ایکائو: OITR			
استان	آذربایجان غربی	مختصات جغرافیایی	374017 N 450409 E	وضعیت آب و هوایی	کوهستانی	ارتفاع از سطح دریا	۴۴۴۳ پا	درجه حرارت مرجع	31.2 C
فاصله از شهر	۱۲ کیلومتر	سال بهره برداری	۱۳۴۸	مساحت کل فرودگاه	۳۴۴ هکتار	ساعت کاری عملیاتی فرودگاه	O/R (7-20)	تعداد ترمینالهای داخلی	یک
تعداد ترمینالهای خارجی	یک	سال آغاز پروازهای خارجی	۱۳۷۴	ظرفیت تعداد کل مسافر در سال	۲۰۰۰۰۰ نفر	تعداد پروازهای داخلی در هفته	۲۴	تعداد پروازهای خارجی در هفته	یک
زمان تشریفات پرواز داخلی	۳۰ دقیقه	زمان تشریفات پروازهای خارجی	یک ساعت	تعداد مقاصد داخلی در سال	۲	شرکت های هواپیمایی فعال	ایران ایر، کاسپین، آسمان، ماهان	تلفنهای ضروری فرودگاه	۲۷۷۷۶۶-۹
تعداد باند	یک	شماره باند	03-21	طول و عرض باند	3250.45 m	چراغ باند	دارد	چراغ تقرب	SALS+ APLS + PAPI
مساحت ایرون	۸۰۰۰۰ متر مربع	ظرفیت ایرون	۸ فروند	مساحت ایرون پایانه بار	ندارد	مساحت ایرون بست	ندارد	آشیانه هواپیما	ندارد
کلاس پروازی فضای فرودگاه	CLASS D	نوع ترافیک پروازی	IFR/VFR	بزرگترین هواپیمای مورد پذیرش	B 747	ایمنی زمینی و آتش نشانی	CAT 7	امکانات سوخت رسانی	دارد
تعداد و مشخصات تاکسی وی ها	۲ تاکسی وی با عرض ۲۳ و روبه آسفالت	دستگاه های گمک ناوبری	VOR/DME ILS-NDB	سیستم برق اضطراری	دارد	گیت وی و ایکس ری	۴ دستگاه ۷ دستگاه	فرودگاه های اقماری	خوی
بانک خودپرداز	دارد	صرافی	ندارد	خدمات پستی	دارد	اینترنت	دارد	خدمات توریستی	ندارد
رستوران	ندارد	فروشگاه	دارد	نزدیکترین هتل	هتل رضا	حمل و نقل شهری	دارد	اورژانس	دارد
گمرک	O/R	گذرنامه	O/R	امانات	ندارد	تسمه و نقاله نقل و انتقال بار مسافر	دارد	تسهیلات انتقال مسافر به هواپیما	ندارد

منبع: شرکت مادر تخصصی فرودگاههای کشور، کتاب جامع صنعت فرودگاهی و صنایع وابسته ۱۳۸۸

۴- تجزیه و تحلیل SWOT برای فرودگاه بین‌المللی ارومیه

۴-۱- نقاط قوت

- دوری از مرکز کشور و پایتخت (حمل و نقل هوایی دارای توجیه اقتصادی است.)
- ضریب شهرنشینی بالای شهرستان ارومیه (ارومیه یکی از ۸ کلان شهر ایران است.)
- موقعیت مناسب فرودگاه ارومیه و تجهیزات ناوبری پیشرفته و مناسب در آن.
- امکان عملیات هر نوع هواپیمای مسافربری و باری در تمام طول سال بصورت تمام وقت .
- چشم انداز بسیار زیبای فرودگاه بین‌المللی ارومیه و فضای سبز اطراف آن
- وجود ۷ منطقه نمونه گردشگری در شهرستان از جمله باری - بندر گل‌مانخانه - سواحل دریاچه ارومیه و جزایر دریاچه ارومیه - جاده میانگذر دریاچه - رشکان - دریاچه مارمیشو
- داشتن پرسنل عملیاتی متخصص و ماهر
- امکان انجام پروازهای بین‌المللی به تمام نقاط جهان و انجام منظم پرواز حج‌ج هر هفته

۴-۲- نقاط ضعف

- کمبود پرواز (کمبود ناوگان هوایی)
  - عدم رقابت بین شرکت‌های هواپیمایی در این فرودگاه
  - عدم تناسب میان ظرفیت‌های فرودگاه و ناوگان هوایی
  - فقدان پایانه بار
  - کمبود برقراری پرواز به کشورهای همجوار با وجود پتانسیل بالای مسافر
  - عدم برقراری پرواز به مراکز عمده توریستی کشور
  - کمبود پرسنل تخصصی عملیاتی
  - عدم و یا مشکل تهیه بلیط در روزهای خاص
  - کمبود وسایل و امکانات سرگرم‌کننده مسافری در داخل ترمینالها
  - کمبود تابلوهای راهنمای توریست و عدم ارائه خدمات مناسب
  - عدم وجود رستوران و صنایع دستی در فرودگاه
  - ضعف زبان پرسنل فرودگاه در برقراری ارتباط با مسافری بین‌المللی
- ##### ۴-۳- تهدیدها
- عدم توسعه صنعت توریسم در استان و شهرستان ارومیه
  - اختلاف و عدم هماهنگی در بین آژانسهای مسافرتی در شهرستان ارومیه
  - عدم توجه مسئولین صنعت هوانوردی در ملزم نمودن دیگر شرکت‌های هواپیمایی در برقراری پرواز به این فرودگاه.
  - استهلاک سریع باند فرودگاه ارومیه به علت برف‌روبی غیراصولی

- توسعه و تجهیز فرودگاه بین المللی ارومیه تا سطح استانداردهای بین المللی ایکائو
  - مشخص و مصوب نمودن اهداف و سیاستهای حمل و نقل هوایی
  - عدم پرواز مستقیم به مراکز عمده توریستی کشور
  - کمبود پرواز (در نتیجه تحریم استکبار جهانی)
  - نبود حق انتخاب برای مردم
  - سن بالای ناوگان هوایی
- ۴-۴- فرصت‌ها

- وجود جمعیت بالای استان و شهرستان ارومیه به عنوان یکی از کلان شهرهای کشور
- وجود آموزشگاه خلبانی فوق سبک آریا سبک بال در فرودگاه
- وجود ظرفیت‌های خالی در فرودگاه و توجه به تقاضاها و نیازها
- وجود بزرگترین دریاچه کشور جهت تفریح و استراحت و آبتنی و لجن درمانی.
- همجواری و همبستگی زبانی، اعتقادی با کشورهای همسایه و امکان ایجاد پرواز به آن کشورها
- ایجاد پایانه بار در فرودگاه ارومیه
- مراجعه شهروندان کشورهای همجوار جهت خرید کالاها و خدمات درمانی به کشور ایران

۱-۵- پیشنهادها و راهکارها

- ۱- همکاری نزدیک با کشورهای همسایه جهت برقراری تورهای دوطرفه (همجواری و همبستگی زبانی، اعتقادی با کشورهای همسایه و امکان ایجاد پرواز به آن کشورهای مانند ترکیه ، عراق ، آذربایجان ، گرجستان ، ارمنستان و سوریه و...) را فراهم می کند.
- ۲- کاهش تشریفات مربوط به صدور روادید در مرزهای زمینی و هوایی و افزایش کارآیی مأموران گذرنامه و گمرک (استفاده از دستگاه های پیشرفته مانند کامپیوتر و اینترنت و ...)
- لغو ویزای اجباری ورود به ایران با اولویت قرار دادن کشورهای دوست که بیشترین گردشگر را به کشورهای منطقه و خاورمیانه اعزام می کنند. (سیمن ارمان، ۱۳۸۵، ص ۲۲۵)
- لغو عوارض گمرکی ، خودداری از بازرسی وسایل سفر جهانگردان به نحو وقت گیر و ناراحت کننده.
- آموزش کامل تمامی کارکنان و مأموران مرتبط با گردشگران ، رفتار محبت آمیز با اتباع خارجی
- ارائه امکانات حمل و نقل ویژه به تورهای مسافرتی.
- توجه ویژه به خدمات پستی جهانگردان و حل مشکلات بیمه ای گردشگران.
- برنامه ریزی و نظارت دقیق بر نحوه فعالیت آژانس های مسافرتی و فراهم کردن امکانات تبلیغاتی جهت این مراکز.
- بهره برداری صحیح از سرمایه گذاریها ، تجهیزات و تاسیسات احداث شده.
- بهبود کیفیت خدمات در مراکز گردشگری و تلاش در جهت کاهش قیمت ها.
- توسعه و آموزش نیروی انسانی در فعالیتهای صنعت توریسم.

- ایجاد و توسعه میهمان‌خانه‌ها و اقامتگاهها و پارکینگ‌ها، استراحتگاهی بین راهی بصورت موقت و دائم بخصوص در مسیرهای بین‌المللی.

- ایجاد تمرکز در امور برنامه‌ریزی صنعت توریسم.

- تشویق بخش خصوصی داخلی و خارجی به سرمایه‌گذاری توریستی از طریق حمایت‌های دولتی.

- راه‌اندازی و توسعه سایت‌های اینترنتی جهت کسب اطلاعات و خرید و رزرو.

- توسعه و تجهیز نمودن ناوگان حمل و نقل (بخصوص حمل و نقل هوایی)

- استفاده از جاذبه‌های طبیعی (اکوتوریسم) در نظام فراغت شهروندان و بویژه در گردشگران.

- نظارت مستمر بر بهداشت و قیمت مکانهایی که به گردشگران ارائه سرویس می‌نمایند.

- ایجاد رقابت بین رستورانها، هتل‌ها و مهمانخانه‌ها از نظر کیفیت و بهداشت و قیمت خدماتی که ارائه می‌نمایند و تشویق و تبلیغ واحدهای نمونه.

۳- نمایش مکانهای تفریحی توریستی توسط مانیتورهای مستقردر ترمینالهای فرودگاه

۴- اعمال تخفیف های هوانوردی برای پروازها که در جهت حمل و نقل توریست فعالند.

۵- توجه به قوانین بین‌المللی و رعایت حقوق مسافرین بخصوص در رابطه با تاخیرات و کنسلی پروازها

۶- توجه ویژه به امر رزرواسیون در تهیه بلیط و تاسیسات توریستی گردد. (توجه به تقاضاها و نیازهای توریست ها و نوع‌آوری در ارائه خدمات به آنها داشته باشیم).

۷- تبلیغات مناسب در داخل و خارج از کشور در ارائه تصویر روشن از طبیعت و تاریخ و فرهنگ و هنر اصیل منطقه (تهیه تیرزهای تبلیغاتی و معرفی جاذبه های گردشگری و پخش آن از شبکه‌های ماهواره‌ای در داخل و خارج از مرزهای کشور).

۸- بهره‌گیری از میراث طبیعی، تاریخی، فرهنگی بسیار غنی شهرستان برای توسعه گردشگری داخلی و بین‌المللی به ویژه کشورهای همجوار، افزایش همکاری‌های منطقه‌ای با کشورهای ترکیه و عراق از طریق فعال کردن بازارچه های مشترک مرزی.

۹- اینجانب پیشنهاد تأسیس پایگاه هواپیمایی با همکاری شرکت‌های دولتی برای شمال غرب ایران در فرودگاه بین‌المللی ارومیه را می‌نمایم. (با حمایت دولت و مقامات سیاسی استان، بخش خصوصی اقدام به تأسیس شرکت هواپیمایی در فرودگاه بین‌المللی ارومیه نماید، شرکتی تحت نام اروم ایر یا هرنام دیگر) با تأسیس پایگاه هواپیمایی یا شرکت هواپیمایی فعال ضمن رفع نیازهای حمل و نقل هوایی مورد نیاز شهر ارومیه و استان، تحول عظیمی در تجارت و بازرگانی و رونق اقتصادی منطقه و جهش عظیمی در توسعه صنعت توریسم ایجاد خواهد کرد. و ظرفیت‌های ذیل نیز شکوفا می‌شود:

الف- وجود یک شرکت هواپیمایی فعال با ناوگان مناسب موجب جلب سرمایه‌گذاری اقتصادی و صنعتی تا ابعاد زیاد می‌شود.

ب- حمل و نقل هوایی در تولید ثروت‌های کلان متعددی نقش مهمی دارد.

ت- موجب افزایش بازده اقتصادی در زمینه جابه‌جایی کالا، افراد، متخصصین و تجهیزات در کوتاهترین زمان می‌شود. و باعث افزایش رضایتمندی مسافران می‌گردد.

ح- موجب تولید صنایع جدید بر پایه خصوصیات هواپیمائی مثل صادرات ملی و جهانی گل و گیاه و صنایع دستی و... می‌شود.

د- موجب امداد رسانی سریع در مواقع بلایای طبیعی و سایر امور غیرمنتظره که جزو خدمات منحصر به فرد هوایی است می‌شود.

ر- موجب استفاده بهینه از قابلیت‌های موجود در فرودگاه بین‌المللی ارومیه می‌شود.

ز- امکان ایجاد پرواز به کشورهای همسایه را فراهم می‌کند (مانند ترکیه، عراق، آذربایجان، گرجستان، ارمنستان و سوریه و...).

س- امکان ایجاد پرواز به شهرهای توریستی کشور را فراهم می‌کند.

ص- باعث اشتغال‌زایی فراوان در تمام زیربخش‌های کشاورزی، صنعتی و صنایع دستی و گردشگری خواهد شد.

ط- باعث ایجاد رقابت در سایر شرکت‌های هواپیمایی و حتی آژانسهای مسافرتی می‌شود.

ع- باعث توسعه هتلداری و صنعت تورگردانی و تولید انواع تورهای گردشگری می‌شود.

ق- باعث توسعه حمل و نقل شهری و مراکز پذیرایی و تفریحی می‌شود.

ک- باعث توسعه کترینگ هوایی و زمینی و شبکه رستوران‌های (فست فود) می‌شود.

ل- باعث توسعه جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های تخصصی می‌شود.

م- باعث توسعه بازرگانی، تجارت و رونق بازارچه‌های مرزی می‌شود.

ن- باعث توسعه مراکز آموزش عالی و دانشگاه‌ها می‌شود.

و- باعث توسعه مراکز درمانی و پزشکی می‌شود.

ی- باعث جذب گردشگران بخصوص کشورهای همجوار می‌شود.

۲-۵- نتیجه‌گیری

حمل و نقل هوایی که از بعد، ایمنی، آسایش و راحتی، سرعت و گنجایش، منظم بودن برنامه‌ریزی و سرویس‌دهی، سهولت استفاده و قیمت از نظر گردشگران و مسافران در سفرهای بین‌المللی جایگاه ویژه‌ای دارد.

فرودگاه‌ها که مبداء و مقصد مسافرت‌های هوایی و دروازه ورود به کشورها جایگاه ویژه‌ای به خود اختصاص داده‌اند. و ترمینال‌های فرودگاه‌ها از نظر کاربری مکان‌های مناسبی برای تبادلات اقتصادی و فرهنگی و گردشگری می‌تواند نقش مهمی را ایفا نمایند. فرودگاه‌ها و شرکت‌های هواپیمایی با ناوگان مناسب موجب جلب سرمایه‌گذاری اقتصادی و صنعتی تا ابعاد زیاد می‌شود. و موجب افزایش بازده اقتصادی در زمینه جابه‌جایی کالا، افراد، متخصصین و تجهیزات در کوتاهترین زمان می‌شوند.

موقعیت خاص جغرافیایی استان آذربایجان غربی به عنوان یکی از استانهای مهم مرزی کشور و تنها استانی که با سه کشور مرز مشترک دارد. و وجود گذرگاه‌های رسمی کشور و نیز مسیرهای ترانزیت کالا و مسافر با کشورهای ترکیه، عراق و آذربایجان شرایط مناسبی را جهت جذب گردشگران فراهم ساخته است. این استان به دلیل تنوع و

غناى فرهنگى چند هزار ساله و طبيعت منحصر به فرد و ثبت جهانى دو اثر ارزشمند تخت سلیمان و قره‌کلیسا و پارک ملی دریاچه ارومیه از پتانسیلهای بالقوه، بالایی در جذب و توسعه صنعت توریسم می باشد. بخصوص می توان توریست‌های فرهنگى، مذهبی، تاریخی، بهداشتی و درمانی، سلامت، ورزشی، تجاری و بازرگانى و طبیعت‌گرا را به شهرستان ارومیه جذب نمود. برقرای پرواز از نقاط مختلف کشور جهت گردشگری و دسترسی سریع تجار و بازرگانان به نقاط مختلف و بازارچه‌های مرزى از پتانسیل بالا فرودگاه بین‌المللى ارومیه با امکانات ناوبری پیشرفته است.

منابع

- ارمغان، سیمین (۱۳۸۵). توریسم و نقش آن در جغرافیا. تهران: نشر دانشگاه آزاد اسلامی،
- تولایی، سیمین (۱۳۸۶). مروری بر صنعت گردشگری. تهران: دانشگاه تربیت معلم،
- جان لی (۱۳۷۸). گردشگری و توسعه در جهان سوم. ترجمه دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و معصومه السادات صالحی امین. تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانى،
- چاک وای گى (۱۳۸۲). جهانگردى در چشم‌اندازى جامع، با همکارى ادارۀ وفايوسولا. ترجمه على پارسىيان و محمد اعرابى. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگى،
- رضوانى على اصغر (۱۳۸۵). جغرافيا و صنعت توریسم. تهران: دانشگاه پیام نور،
- رحمان سرشت، حسین (۱۳۷۹). توسعه سازمان با برنامه‌ریزی راهبردى با تاکید بر سازمانهای گردشگری. اقتباس و ترجمه حسین سرشت و غلامرضا جمشیدنژاد. تهران: شرکت چاپ نشر بازرگانى،
- روبر لانکوار (۱۳۸۱). جامعه شناسى جهانگردى و مسافرت. ترجمه صلاح الدين محلاتى. تهران: دانشگاه شهید بهشتى،
- سالنامه ی آماری حمل و نقل هوایی (۱۳۸۸). سازمان هواپیمایی کشوری،
- سیماى فرودگاه. ماهنامه داخلی شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور شماره ۳۸۱، ۴۲، ۴۰،
- شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور. کتاب جامع صنعت فرودگاهی و صنایع وابسته ۱۳۸۸
- شرکت مشاور هوایی مآب (آقای مصطفی هوشیار) کتاب سال هواپیمایی ایران ۱۳۸۶ سال ۱۳۸۷ ۱۲. شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور، شناسنامه دستیار مدیر سال ۱۳۸۸
- شیرازى، احمد رضا (۱۳۸۶). حقوق مسافر هواپیما با مسئولیت مدنى شرکت‌های هواپیمایی در قبال مسافر و کالا بر اساس کنوانسیون‌های بین‌المللى و قوانین داخلی مایکل هال، جنکیز (۱۳۸۲). سیاست گذارى جهانگردى. ترجمه سيد محمد اعرابى و داود ایزدى. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگى،
- ماهنامه ایانا سال سوم شماره ۲۳
- مهندسین مشاور گذر راه، طرح جامع فرودگاه ارومیه. سال ۱۳۷۸
- نویخت، محمد باقر و الهام پیروز (۱۳۸۷). توسعه صنعت گردشگری در ایران؛ موانع و راهکارها، معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی،

Doc4444-RAC/501-Procedurs for Air Navigation Services Definition

www.airliners.net -

www.cao.ir-

www. Iran tourism.org

www. Airpot.ir

www. Uurmia Airpot.ir

EAIP Iran (http://ais.airport.ir)